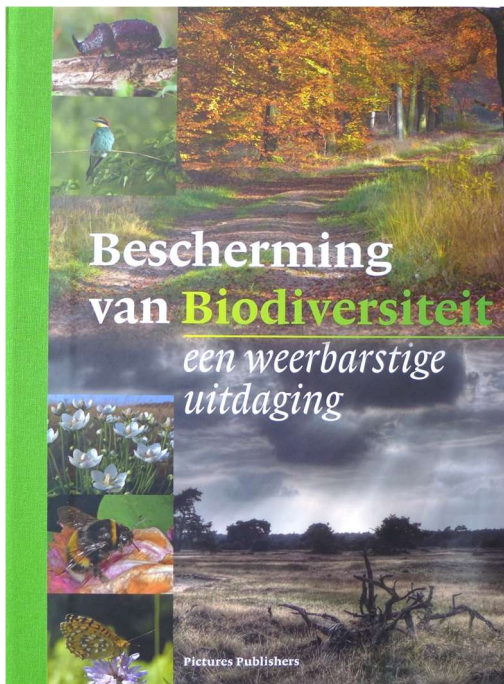

Nieuw in de Jan Verwey Bibliotheek

Jelle van Dijk

Jan van der Straaten 2020. *Bescherming van Biodiversiteit, een weerbarstige uitdaging*. 312 p. Pictures Publishers, Woudrichem. Prijs € 34,95.

Over biodiversiteit is heel wat te zeggen. In de media wordt dit begrip vaak gebruikt in een context waarbij de nadruk ligt op het afgenomen aantal soorten in een bepaald gebied. Maar wat er eigenlijk onder biodiversiteit wordt verstaan, komt daarbij zelden aan bod. Dat het begrip biodiversiteit goed scoort, blijkt wel uit de officiële naam van het bekende museum Naturalis in Leiden. In 2010 fuseerde dit museum, de voortzetting van het in 1820 opgerichte Rijksmuseum voor Natuurlijke Historie, met het Zoölogisch Museum Amsterdam en het Nationaal Herbarium. De nieuwe naam werd *Naturalis Biodiversity Center*. Die naam wijst er op dat bij biodiversiteit vooral aan soortenrijkdom wordt gedacht, want daar weten ze in Leiden alles van. Maar biodiversiteit omvat veel meer. Dat wordt duidelijk gemaakt in het nieuwe boek Jan van der Straaten.

Het uitgangspunt in dit boek is het belangrijke *Verdrag inzake Biologische Diversiteit* uit 1992. Uitvoerig wordt ingegaan op de daar vastgelegde omschrijving van het begrip biodiversiteit. Het gaat niet alleen om de veelheid aan soorten, maar ook nadrukkelijk om de *ecosystemen* die zij vormgeven. Ook wordt gewezen op de noodzaak die ecosystemen te monitoren. In het verdrag is verder aandacht voor de bescherming van genetische variatie. Hierbij kan gedacht worden aan een vogelsoort die veel ondersoorten kent zoals de Gele Kwikstaart. Tenslotte is in het verdrag te lezen dat het gaat om bescherming van de biodiversiteit in natuurlijke landschappen.

Wat dat laatste betreft, zijn we in ons land snel uitgepraat. Ons land kent nauwelijks meer natuurlijke landschappen.

Alleen in het Waddengebied zijn gebieden aan te wijzen die vrijwel zonder menselijk ingrijpen gevormd zijn.

Verder dragen al onze natuurgebieden duidelijke sporen van menselijk ingrijpen. Dat geldt voor de Veluwe, maar ook voor de duinen in onze eigen regio. Meestal spreken we in ons land dan ook van halfnatuurlijke landschappen als het over natuurgebieden gaat.

Bij biodiversiteit gaat het om een lang ontwikkelingsproces waarbij allerlei factoren een rol hebben gespeeld. Pas als dat proces goed bestudeerd is, kan een beheerplan worden opgesteld dat tot doel heeft de biodiversiteit te beschermen. In het boek wordt dan ook uitvoerig ingegaan op de ontwikkeling van het Nederlandse landschap vanaf de ijstijden tot nu. In dit hoofdstuk had ik graag een opmerking zien staan over het bepalen van een ijkpunt in de geschiedenis van het Nederlandse landschap en de bijbehorende biodiversiteit. Het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) hanteert namelijk als uitgangspunt het jaar 1700 toen grote delen van ons land nog bedekt waren met 'woeste gronden'. Dit leidt er toe dat het PBL vaak spreekt over een afname van 80-90% als het over biodiversiteit in ons land gaat. Dat er sinds 1990 nauwelijks meer afname van biodiversiteit plaatsvindt, komt daardoor te weinig aan bod. Weliswaar vertoont de grafiek van het PBL een knik bij 1990, maar op de uitspraak van 80-90% afname ten opzichte van 1700 heeft dit nagenoeg geen invloed.

Na het hoofdstuk over de wordingsgeschiedenis van ons land volgt een breed opgezet overzicht getiteld: *De Nederlandse biodiversiteit onder druk*. Het zal niet verbazen dat hierbij het agrarisch cultuurlandschap veel aandacht krijgt. De veranderingen die op het boerenland plaatsvonden, hebben de biodiversiteit sterk in negatieve zin beïnvloed. Daarbij wordt ingegaan op zaken als intensivering, grondwaterverlaging, gebruik van kunstmest en gewasbeschermingsmiddelen en het 'normaliseren' van beken. Daarnaast gaat Van der Straaten uitgebreid in op luchtverontreiniging door verkeer, industrie en intensieve veehouderij. Ook klimaatverandering wordt niet onbesproken gelaten. Het hoofdstuk eindigt met een overzicht van wat er speelt rond de afname van biodiversiteit in onze belangrijkste ecosystemen: Noordzee, Duinen, Delta, Waddenzee, Hoge Zandgronden, Rivierengebied en het Limburgse Krijtland.

Dat er ook positieve ontwikkelingen te melden zijn, komt aan bod in hoofdstuk 5. Zo zijn water- en luchtkwaliteit de laatste 50 jaar sterk verbeterd. Doeltreffende wetgeving kwam in veel gevallen pas tot stand na rampzalige ontwikkelingen. Zo werd de Rijn pas een schone rivier na de vervuiling door Sandoz (1986) waarbij de drinkwatervoorziening gevaar liep.

In dit hoofdstuk wordt weer benadrukt dat landen die het verdrag van 1992 tekenden ook verplicht zijn de *biodiversiteit van ecosystemen* te monitoren. In ons land zijn allerlei verenigingen en stichtingen actief op het gebied van monitoring van soorten. Denk hierbij aan de Vlinderstichting, Floron en Sovon. Maar onderzoek naar het wel en wee van ecosystemen vindt nauwelijks plaats. Stichting Bargerveen is hierbij een positieve uitzondering.

Ook het Centraal Bureau voor de Statistiek wordt genoemd met het Netwerk Ecologische Monitoring.

Wie meer wil weten over economie en biodiversiteit komt in hoofdstuk 6 aan zijn trekken. Hier passeren onderwerpen als ecosysteemdiensten, milieugebruiksruimte en ecologische footprint.

Een luchtig intermezzo vormen de pagina's die aandacht besteden aan de berichtgeving over biodiversiteit in Nederlandse dagbladen. Het zal voor velen geen verrassing zijn dat de Telegraaf en Het Parool het nogal laten afweten wat dit betreft en dat Trouw, NRC en de Volkskrant hierbij goed scoren. Dat laatste kan niet gezegd worden van de voorlichting door Natuurmonumenten via het ledenblad PUUR. Hierin gaat het vooral over natuurbeleving afgewisseld met stukjes over bescherming van soorten. Als een van de laatste onderwerpen wordt de Nederlandse wetgeving ten aanzien van biodiversiteit besproken. Het falend beleid wordt geïllustreerd met een bespreking van het mestbeleid. De 'kringlooplandbouw' van minister Schouten klinkt ons voorlopig nog als toekomstmuziek in de oren.

Tenslotte een opmerking over de vormgeving. Het boek is rijk geïllustreerd met fraaie foto's van dieren, planten en landschappen. Daarbij is geput uit het rijke archief van de Stichting Saxifraga (zie www.saxifraga.nl). Opvallend is dat sommige foto's van landschappen wat flets ogen. Het zal hier vermoedelijk gaan om gedigitaliseerde dia's. Bij elke foto staat een regeltje tekst dat een verband legt tussen de afbeelding en de inhoud van het desbetreffende hoofdstuk. Vrijwel steeds voegt die tekst nuttige informatie toe, maar soms zal het verband tussen foto en tekst niet duidelijk zijn zoals een tekstregel over mestfraude bij de foto van een Vliegenorchis. Dat neemt niet weg dat dit fraaie boekwerk niet alleen uitnodigt te lezen, maar ook al bladerend langs foto's en bijschriften heel wat over biodiversiteit op te steken.

Martijn de Jonge 2020. De Zeearend in Nederland. In 15 jaar naar 15 paar. KNNV Uitgeverij, Zeist. 160 pagina's. Prijs € 24,95.

Binnen onze vereniging is Martijn de Jonge beslist geen onbekende. Bijna tienmaal kwam hij naar het Jan Verwey Natuurcentrum voor het geven van een lezing. Die lezingen gingen vooral over roofvogels, met uitstapjes naar dolfijnen en walvissen. Op 27 april 1990 kwam Martijn voor de eerste maal met een lezing getiteld *Roofvogels van Europa*, gevolgd door een lezing in oktober 1992 die geheel over *Zeearenden* ging. Bij zijn laatste twee lezingen (in 2012) ging het vooral over zeezoogdieren en de plaatsen waar je Orca's en andere walvissen kunt zien. Bij alle lezingen was voor iedereen duidelijk dat Martijn de Jonge een uitstekende natuurfotograaf is die bij zijn foto's een boeiend en levendig verhaal weet neer te zetten. Het zijn die twee facetten die ook het karakter van dit boek bepalen. Dat hier een topfotograaf aan het werk is geweest, blijkt uit de tientallen fraaie foto's van Zeearenden en de gebieden waar deze imposante roofvogels broeden. Maar ook de tekst houdt je aandacht vast. De Jonge is een vlotte verteller en af en toe krijg je bij het lezen de neiging om "hoppa" te roepen, het woord waarmee Martijn zijn lezingen regelmatig lardeerde.

In het boek staat de vestiging van de Zeearend als broedvogel in ons land centraal. Het gebied Oostvaardersplassen met (toen nog) forse wilgen bij visrijke plassen trok eerst alleen enkele jonge arenden uit Duitsland. Pas in 2006 vond in Flevoland het eerste broedgeval plaats, in de jaren daarna gevolgd door broedgevallen in gebieden als het Lauwersmeer, de

IJsseldelta en de Biesbosch. Enkele jaren voor de vestiging in ons land maakte het Wereld Natuur Fonds zich sterk om jonge Zeearenden uit Duitsland in ons land te introduceren zoals dat in de jaren zeventig en tachtig met succes ook met Raven was gebeurd. Gelukkig hebben de Zeearenden er zelf voor gezorgd dat dit onzalige plan nooit is uitgevoerd.

Het boek eindigt met een uitstapje naar andere werelddelen waar ander soorten zeearenden zijn te bewonderen. Ook worden handige tips gegeven over het zelf observeren en fotograferen van wat vogelaars vaak "de vliegende deur" noemen. Al met al is dit boek een aanrader, niet alleen om zelf te lezen, maar vanwege de toegankelijkheid wat tekst en illustraties betreft, ook om anderen te geven.

Boeken uit de nalatenschap van Willem van Duyn (1952 – 1992)

In de Strandloper van 2014 (nummer 3) worden boeken genoemd die ons toen uit de nalatenschap van Willem van Duyn geschonken werden. Via zijn broer Dik van Duyn kwamen onlangs nog enkele boeken onze kant op. Het eerste is een degelijk boekwerk van 464 pagina's getiteld **The Birds of South-Africa**. Voorin staat geschreven: "Gekregen van Johan Moerkerk op mijn vertrekdag naar Afrika, 13 maart 1976." Het was indertijd het standaardwerk voor de vogels van zuidelijk Afrika. De twee andere boeken gaan over de flora van Kenya. Het eerste, getiteld **East African Vegetation**, beschrijft de flora aan de hand van ecosystemen. Het derde boek is een turf van 828 pagina's waarin de flora van de bergstreken nauwkeurig beschreven en afgebeeld wordt. De titel luidt **Upland Kenya Wild Flowers**, geschreven door A.D.Q. Agnew in 1974.

Willem van Duyn ging in 1976 naar Kenya als landbouwkundige bij ontwikkelingsprojecten. Zelf was ik toen hoofd der school van de Vierboet in de wijk Boerenburg. Een jaar lang stuurden mijn leerlingen elke maand brieven naar Kenya en in zijn beantwoording ging Willem op al hun vragen in, ook al gingen er veel over leeuwen en olifanten. Helaas overleed hij op 40-jarige leeftijd aan een tropische ziekte.

